

Dr. Papp Tekla*

Néhány gondolat a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó atipikus szerződésekről

I. A kontraktusok rendszerezése, csoportosítása; atipikus szerződések

A piaczgazdaság kialakulása és jelenségei – melyek a XIX. századi nagy természetjogi kódexek deklarálta szerződési szabadságra visszavezethető jogi „képződményeket” eredményezték – a Polgári Törvénykönyv szabályozási kereteit szétfeszítették, illetve szétfeszítik:

- az üzletszerű gazdálkodás (a rendszeres jellegű termelő, szolgáltató, kereskedelmi tevékenység folytatása nyereségszerzés érdekében), a tömegmértű vagyoni és árukapcsolatok, a nagymértű beruházások, a nemzeti határokat átlépő jogügyleti viszonyok újabb és újabb szerződések meghonosodását és alkalmazását tették lehetővé, valamint

- a hagyományosan intézményesült szerződési alaptípusokat meghaladó, új szerződési technikák jelentek meg: egységesítésre, standardizálásra irányuló (lásd: lízing-, faktoringszerződés), illetve túl részletező, önszabályozó jellegű megállapodások (lásd: szindikátusi szerződés).^{1,2}

Éppen ezért a szerződések tipizálásának jelentősége abban rejlik, hogy a kontraktusra alkalmazandó jog eldöntése céljából szükséges a megállapodásokat egy meghatározott szempontrendszer szerint megállá-

* *Dr. Papp Tekla, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetközi Jogi és Európai Jogi Tanszék, Budapest*

A tanulmány *Auer Ádám – Balog Balázs – Jenovai Petra – Juhász Ágnes – Papp Tekla – Strihó Krisztina – Szeghő Ágnes „Atipikus szerződések”* (Szerk.: *Papp Tekla*; Opten Informatikai Kft.; Budapest; 2015.) alapján készült.

¹ *Papp Tekla* „Atipikus szerződések” (Lectum Kiadó; Szeged; 2009.; 9. p.).

² Szerződési jogunk változásaival kapcsolatban lásd részletesen: *Diódsi György* „Atipikus szerződések a bírósági gyakorlatban – egy felmérés margójára” (Jogtudományi Közlöny; 1971/2.; 89-94. pp.); *Vékás Lajos* „A szerződéstipizálás válságjelenségeiről” (Jogtudományi Közlöny; 1975/12.; 706. p.); *Harmathy Attila* „Jogpolitika – polgári jog” (Magyar Jog; 2010/12.; 705-719. pp.); *S. Grundmann* „Zukunft des Vertragsrechts” (In: *Festschrift 200 Jahre Juristische Fakultät der Humboldt-Universität zu Berlin*; Walter de Gruyter GmbH&Co.KG; Berlin/New York; 1035-1037. pp., 1043-1045. pp.).

pított kategóriákba besorolni.³ Egy szerződés típusának eldöntésénél nem a szerződő felek által adott elnevezés, és nem a felek szóhasználata a meghatározó, hanem a kontraktus tartalmából és fogalmi elemeiből kell kiindulnunk a Ptk. kötelmekre irányadó általános, és a szerződésekre vonatkozó közös és speciális szabályai alapján. Bárdos Péter és Menyhárd Attila szerint a szerződések minősítése – típusba sorolása – egyúttal a kötelezettségvállalás jogcímét is azonosítja, valamint a jog általi elismerést is megadja.⁴ Bíró György pedig a típusalkotás jelentőségét a jogalkotást és jogalkalmazást segítő csoportosításban látja.⁵

A kontraktusokat köz- és magánjogi szerződésekre oszthatjuk fel, a magánjogi kategórián belül további alfajt képeznek a kötelmi jogi szerződések és a nem kötelmi jellegűek (pl.: a társasági szerződés, amely *sui generis*, organizációs: jogalanyt keletkeztető és kooperációs: gazdaságszervező szerződés).⁶ A magánjog kötelmi jogi szerződéseit nevesített és nevesítetlen megállapodásokra tudjuk bontani:⁷ a nevesített szer-

³ A következő idézetek világítanak rá a legjobban a szerződések tipizálásának szükségességére: „First, classification is practically important. Without a good classification scheme, trying to find the law on a particular topic is like looking for books in an unsorted library. Second, and a related point, classification is intimately connected to knowledge. Learning the law, like learning biology or chemistry, is in large part a matter of learning classificatory schemes... Third, and of greatest significance, classificatory questions are morally important.... In the case of law, classification and morality are closely linked, because the most basic principle justice is that like cases should be treated alike... But to the extent that a classification scheme is accurate, it can help courts and other lawmakers to know which cases are alike and which are different.” *P.S. Atiyah – S. A. Smith „Atiyah’s Introduction to the Law of Contract”* (Clarendon Law Series; Clarendon Press; London; 2005.; 29. p.); „First, the fact that contract law involves classification, explicit and implicit, tell us something about the systematic nature of legal reasoning. Secondly, the fact that we recognise classifications based on the status of contracting parties is testament to an important development in the modern law, namely that we no longer treat all parties as undifferentiated contractors (as business or as consumer contractors). Thirdly, the utility of particular classifications depends on our particular cognitive interest.” „The Law of Contract” (General Ed.: *M. Furmston*; LexisNexis; London; 2010.; 28-29. pp.).

⁴ *Bárdos Péter – Menyhárd Attila „Kereskedelmi jog”* (hvgorac; Budapest; 2008.; 357-358. pp.).

⁵ *Bíró György „A szerződések rendszere a magyar polgári jogban”* (Facultas Nascitur; 20 éves a jogászképzés Miskolcon; Bfbor Kiadó; Miskolc; 2001.; 37. p.).

⁶ *Auer Ádám – Bakos Kitti – Buzási Barnabás – Farkas Csaba – Nótári Tamás – Papp Tekla „Társasági jog”* (Lectum Kiadó; Szeged; 2011.; 54. p.).

⁷ Ezt a fajta felosztást még a kínai szerződési jog is ismeri, lásd: „Basic Principles of Civil Law in China” (Ed.: *W. C. Jones, M. E. Sharpe*; Inc.; New York; 1989.; 207. p.)

zódések közé a tipikus és atipikus, a nevesítetlenek közé a vegyes és a de facto innominát kontraktusok tartoznak.⁸

Meglátásom szerint a gazdasági és társadalmi viszonyok változásai és a globalizáció eredményezte átalakulások a szerződések területén a de facto innominát kontraktusok irányából induló és a nevesített tipikus szerződések felé mutató fejlődést generálnak: a megelőzően még fel nem merült megállapodások először de facto innominát szerződésként tűnnek fel, majd rendszeressé válásukkal a vegyes (pl.: befektetési szerződés) vagy az atipikus szerződések (pl.: a fogyasztói csoport létrehozására és működtetésére irányuló konzorciós szerződés) közé sorolódnak, és végül – nem annyira gyakoriságuk, mint inkább – jogalkotói szándék folytán bekerülhetnek a Ptk-ba (pl: az ál-atipikus, vegyes szerződésnek minősülő disztribútori szerződés,⁹ vagy az eddig még csak a de facto innominát megállapodásként feltűnt, az új Ptk-ba bizalmi vagyionkezelésként bekeült kontraktus).¹⁰

A Ptk. (2013. évi V. törvény, Hatodik Könyv, Harmadik Rész) tartalmazza a nevesített tipikus kontraktusokat. Az egyes szerződéstípusok közös magjuk szerint,¹¹ a szerződés közvetlen tárgya: a megállapodás alapján kifejtendő magatartások szempontjából vannak csoportosítva,¹² úgy, mint: tulajdonátruházó, vállalkozási típusú, megbízási típusú, használati, letéti, forgalmazási és jogbérleti, hitel- és számla-, biztosítéki, biztosítási, tartási és életjáradéki, valamint polgári jogi társasági szerződések.

A XX. század végén Magyarországon jelentkező gazdasági és joggyakorlati változások hívták életre az atipikus – a Polgári Törvénykönyvben nevesített kontraktusoktól eltérő – szerződések csoportját. Ezekre a szerződéses jogviszonyokra jellemző, hogy:

- az atipikus megállapodásoknak általában nincs magyar elnevezésük, hanem idegen eredetű nevük van (pl.: lízingszerződés, franchise-szerződés, koncessziós szerződés, szindikátusi szerződés, licenciaszerző-és, merchandising szerződés, faktoring-szerződés), vagy bonyolult, a

⁸ Papp (2009) i.m. 11-14. pp.; Vörös Imre „A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga I.” (KRIM Bt.; Budapest; 2004.; 7. p.).

⁹ Ptk. 6:372-375. §§.

¹⁰ Ptk. 6:310-330. §§.

¹¹ „Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez” (Szerk.: Vékás Lajos; Complex; Budapest; 2008.; 866. p.).

¹² „A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal” (Szerk.: Vékás Lajos; Complex; Budapest; 2013.; 679. p.).

jogviszony lényegét nem a legprecízebben kifejező megjelölések (pl.: konzorciós szerződés, mint a fogyasztói csoportban való részvételre irányuló megállapodás; timesharing-szerződés, mint a szállások időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződés) alatt kerültek szabályozásra;

- a Polgári Törvénykönyv „Egyes szerződések” része (Hatodik Könyv, Harmadik Rész) nem rendelkezik az atipikus kontraktusokról, ezek nem sorolhatóak az itt nevesített szerződéstípusokba. Megjegyzendő, hogy ez az ismérv viszonylagos: a Ptk. rekodifikálása e tekintetben új helyzetet teremtett (lásd: az önálló kereskedelmi ügynöki szerződés, a pénzügyi lízingszerződés, factoring-szerződés, franchise-szerződés vonatkozásában);

- a Ptk. 6:1. § (3) bekezdése és 6:59. §-a alapján, a típuszabadság¹³ értelmében – a jogszabályba ütközés tilalmának betartásával – ezen megállapodások tetszőleges tartalommal köthetőek, és a szerződések általános szabályai (Ptk., Hatodik Könyv, Második Rész) rájuk is irányadóak;¹⁴

- az atipikus szerződések szabályainak kialakulásánál és kialakításánál fontos szerepük volt a külföldi gyakorlati és jogalkotási mintáknak, valamint a hazai szokásoknak (pl.: a timesharing-szerződés üdülőszövetkezeti formára épülő konstrukciója);

- e megállapodások kapcsán az európai jogfejlődésben jogközelítési, jogegységesítési törekvések figyelhetők meg (pl.: 2011/83/EU irányelv az üzlethelyiségen kívül és a távollévők között kötött szerződésekről, a 2008/122/EK irányelv a timesharingről), melyek eredményei az európai uniós jogharmonizáció által a magyar szabályozásban is tükröződnek;

- az atipikus szerződések számottevő közjogi „behatásnak”: közjogi jogi normák általi érintettségnek vannak kitéve;

- az atipikus szerződések kereskedelmi ügyletnek¹⁵ minősülnek;

¹³ Erről részletesen lásd: *Török Éva* „A szerződés létrehozásának alapkérdései” (hvgorac; Budapest; 2013.; 14-27. pp.); *Szalma József* „A polgári és a kereskedelmi jog kapcsolata az új Ptk. fényében” (Jogtudományi Közlöny; 2014/10.; 458. p.).

¹⁴ PíT Pf. III. 20 272/2010/4.

¹⁵ „Jogi lexikon” (Főszerk.: *Lamm Vanda – Peschka Vilmos*; KJK Kerszöv; Budapest; 2000.; 332. p.): „olyan, a gazdasági élet résztvevői, szereplői között létrejövő viszonytípus, amely a gazdasági fejlődés, a forgalmi élet gyors átalakulása miatt állandóan változik, bővül”; „ha a jogügyletben valamelyik fél szakértelem, szaktudás, hasonló jellegű ügyletek lebonyolítására vonatkozó ismeretek birtokában vesz részt, az ilyen

- a szindikátusi, a konzorciós és a franchise-szerződés kivételével az atipikus szerződések törvényi (pl.: koncessziós szerződés, egészségügyi kezelési szerződés, az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással kapcsolatos szerződések), kormányrendeleti (pl.: üzleten kívüli kereskedés, távollévők között kötött szerződések, timesharing-szerződés) szinten vagy implementált nemzetközi egyezmények (pl.: a faktoring és a lízing esetén) révén kodifikálva lettek, a licenciaszerződés, a merchandising szerződés és a PPP-szerződés pedig sporadikusan jelenik meg néhány jogszabályban;

- bár az atipikus kontraktusok egy részénél (szindikátusi szerződés, franchise-szerződés, operatív lízingszerződés) nincs alakszerűségi előírás, másik részüket (timesharing-szerződés, koncessziós szerződés, PPP-szerződés, faktoring-szerződés, pénzügyi lízingszerződés) pedig – jogszabályi rendelkezésnek megfelelően – írásba kell foglalni, a gyakorlat következetesen az írásbeliség mellett „tör lándzsát”: nem feltétlenül érvényességi kellékként, inkább biztonsági, bizonyíthatósági szerepe miatt;

- a részletes és pontos írásbeli megfogalmazásra törekvés vonta magával az általános szerződési feltételek alkalmazását¹⁶ és a blanketta-szerződések használatát (például a licencia-, lízing-, faktoring- és franchise-szerződéseknél);

- az atipikus szerződések egyik pólusán – szerződő félként – általában egy vállalkozás¹⁷ jelenik meg, de a forgalmi élet kiterjedtebbé és komplexebbé válásával a szerződéses jogviszony mindkét alanya is lehet vállalkozás (pl.: távollévők között kötött szerződésnél, faktoring-szerződésnél, franchise-szerződésnél);

- az atipikus megállapodások hosszabb távú piaci kapcsolatokat szabályoznak, így általában tartós jogviszonyra irányulnak (kivéve: távollévők között kötött szerződés, üzleten kívüli kereskedés).¹⁸

A csoportismérvek alapján jelenleg Magyarországon a szindikátusi szerződést, a PPP-szerződést, a távollévők között kötött szerződést, az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződést, az

féllel szemben támasztott magasabb követelmények, fokozottabb elvárások kifejezésé-
ként ezek az ügyletek is kereskedelmiek”

¹⁶ Erről részletesen lásd: *Leszkoven László* „Az általános szerződési feltételek útján létrejövő szerződések” (Gazdaság és Jog; 2014/10.; 3-9. pp.).

¹⁷ Ptk. 8:1. § (1) bek. 4. pont.

¹⁸ Lásd még: „Előadásvázlatok a kötelmi jog különös részéből” (Szerk.: *Sándor István*; Patrocínium; Budapest; 2011.; 192-193. pp.).

üzlethelyiségen kívül kötött szerződéseket, a timesharing-szerződést, a konzorciós szerződést, a koncessziós szerződést, a licencszerződést, a franchise-szerződést, a merchandising szerződést, a lízingszerződést, a faktoring-szerződést és az egészségügyi kezelési szerződést soroljuk az atipikusok közé.

A modern szerződések egy részének minősítésére vonatkozóan dolgozták ki a „vegyes szerződés” (*contractus mixtus*) kategóriát:¹⁹ tipikusokból álló, többtípusú szerződések.²⁰ Ebbe az osztályba azon megállapodások tartoznak, melyek több nevesített szerződés szolgáltatását többféleképpen foglalják magukba:²¹

- vagy típusegyesítő szerződésről van szó (pl.: ajándékozással vegyes adásvétel), ahol más szerződések elemei vegyülnek, azaz nem állapítható meg, nem bontható szét, hogy melyik rendelkezés melyik szerződésből eredeztethető;

- vagy típuskombinációs szerződésről beszélünk (pl.: színházi szerződés, fuvarozással és vállalkozással vegyes letéti szerződés²²), ahol más szerződések ismérvei nem vegyülnek egymással, hanem szétválaszthatóan, azonosíthatóan keverednek egy új szerződésben;

- vagy teljesen sajátos szolgáltatásra irányul a szerződés (pl.: a „házmesteri” tevékenység ellátására kötendő megállapodás), de más jellemzőiben nem nyújt specialitást, nem tér el a Ptk-beli szerződésektől.

Az atipikus szerződések – aggálymentesen – nem sorolhatók be a vegyes szerződések egyik alfajába sem: az atipikus szerződések önálló, *sui generis* megállapodás-csoportot alkotnak, mivel vagy a vegyes szerződések valamennyi típusát magukba olvasztják, vagy egyiket sem; tehát a vegyes szerződések és az atipikus szerződések nem azonos kategóriák: az atipikus csoport több (vegyes típusfajták ötvözése) és más (ugyanakkor e fajtákba való besorolhatatlanság), egy új szerződési minőség. Leszkoven László szerint az atipikus szerződések közös jellemvonása az

¹⁹ *Szladits Károly* „A magyar magánjog vázlata” (II. rész; Grill K. Könyvkiadó Vállalata; Bp.; 1933.; 174. p.); *Eörsi* i.m. 6-8. pp.; *Novotni Zoltán* „Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész” (Tankönyvkiadó; Bp.; 1977.; 90. p.); *Vékás Lajos* „A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai” (Akadémiai Kiadó; Budapest; 1977.; 90. p.); *Vékás* (1975) i.m. 704. p.

²⁰ *Szladits Károly* „A magyar magánjog vázlata” (Grill Károly Könyvkiadóvállalata; Budapest; 1935.; 175. p.).

²¹ Fővárosi Ítéltábla 17. Pf. 20 615/2010/3.

²² Budapest Környéki Törvényszék G.40.147/2010/38.

önállóság, a specializáció, a „különtség” a megállapodás valamelyik ismérve kapcsán, a nem megszokott szerződési érdekek kielégítése.²³

A de facto innominát kontraktusok általában „Megállapodás” cím alatt jelennek meg, nem tartós jogviszonyt szabályoznak, hanem egyszeri (nem rendszeresen felmerülő) speciális jogügyletet fednek le. Az atipikus szerződésektől eltérően nincs elnevezésük, nem olyan elterjedtek, hanem egyedi, kivételes kontraktusok, normatív szabályozás nélkül.²⁴ A Ptk. szerződésekre vonatkozó közös szabályainak alkalmazásával rendezhetőek az innominát szerződésekből fakadó jogok és kötelezettségek (lásd példaként egy szolgálatomhoz közel álló, de haszonkölcsönnek nem minősíthető megállapodás kapcsán,²⁵ vagy a kezességnek nem minősülő sajátos kötelezettségvállalás²⁶).

Megjelentek az atipikus és a vegyes szerződések közötti éles határvonalat „elmosó”, relativizáló ún. ál-atipikus szerződések. Az „ál-atipikus” szerződések közé olyan kontraktusok sorolhatók, amelyek a megállapodások elnevezése és tartalmának megfogalmazása alapján azt a látszatot keltik, mintha az atipikus szerződések néhány csoportismérvének megfelelénének, valójában pedig vagy vegyes szerződésnek minősíthetők, vagy valamelyik nevesített szerződésnek feleltethetők meg. Ide sorolható például a disztribútori szerződés (az új Ptk. ezt a szerződési konstrukciót másként közelíti meg: forgalmazói kontraktusként közvetítői szerződésnek tekinti...),²⁷ vagy a dealeri, az outsourcing- és a befektetési szerződések.

Megfigyelhető a vegyes szerződések alfajainak keveredése is („hibridek”), különösen a típuskombinációs és a sajátos szolgáltatásra irányuló altípusok vonatkozásában; a bírói gyakorlatban az alábbi variációk voltak „tetten érhetőek”:

²³ *Leszkoven László* „Nevesítés? Tipizálás? Atipikus gondolatok az új Polgári Törvénykönyv kapcsán” (2013. 12. 05-én, Szegeden, az „Atipikus szerződések” hallgatói fórumon elhangzott előadás).

²⁴ *Szudoczky Rita* „A szerződési rendszer (A Polgári Törvénykönyvben nem nevesített szerződések helye a szerződési rendszerben)” (A Polgári Jogi Tudományos Diákkör Évkönyve 1998-1999.; ELTE ÁJTK; Budapest; 2000.; 125. p.); *Nizsalovszky Endre* „Kötelmi jog. Általános tanok” (MEFESZ Jogász Kör; Bp.; 1949.; 225-226. pp.).

²⁵ LB Pfv. I/A. 20.446/2001.

²⁶ BH 1992. 239.

²⁷ Erről részletesen lásd: *Papp Tekla* „A disztribútori szerződés” (Gazdaság és Jog; 2010/5.; 14-19. pp.)

- határozott időre kötött, plakát kihelyezésére vonatkozó megbízási szerződéssel vegyes albérleti szerződés,²⁸

- parkolási rendszer bevezetésére, használatára és üzemeltetésére kötött kontraktus felhasználási, haszonbérleti elemeket is hordozó, a franchise-szerződéshez hasonló komplex jogviszonyt lefedő vegyes megállapodás.²⁹

A tipikus és az atipikus megállapodások csoportjai között,

- egyrészt átmeneti képződményként (vegyes szerződésként) ezek mixtúrája („hibrid”) tűnt fel: így a számítógépes program (szoftver) hasznosítására köthető megállapodás, mely vállalkozási, bérleti, haszonbérleti és lízingszerződési elemeket is tartalmazhat;³⁰

- másrészt pedig a néhány atipikus szerződés egy-egy alfaja, vagy kisebb szegmense részleges szabályozásra került a Ptk-ban (franchise-, faktoring-, pénzügyi lízingszerződés).

A szerződések területén jogági „keveredés” is megfigyelhető: napjainkra számos vegyes jogági megállapodás alakult ki, például közszolgáltatási szerződés, közbeszerzési szerződés, támogatási szerződés.³¹ Ezekben az esetekben nem a szerződés közvetlen tárgya (a szolgáltatás) alapján minősíthetők a kontraktusok vegyesnek, hanem aszerint, hogy több jogág jogi normái alkalmazandóak rájuk, melyek a szerződés teljes dinamikáját meghatározzák.

A fentiekből is látható, hogy a szerződési jog a levert cölöpök (a tipizálási szempontok) között folyamatos, állandó alakulásban, változásban van.

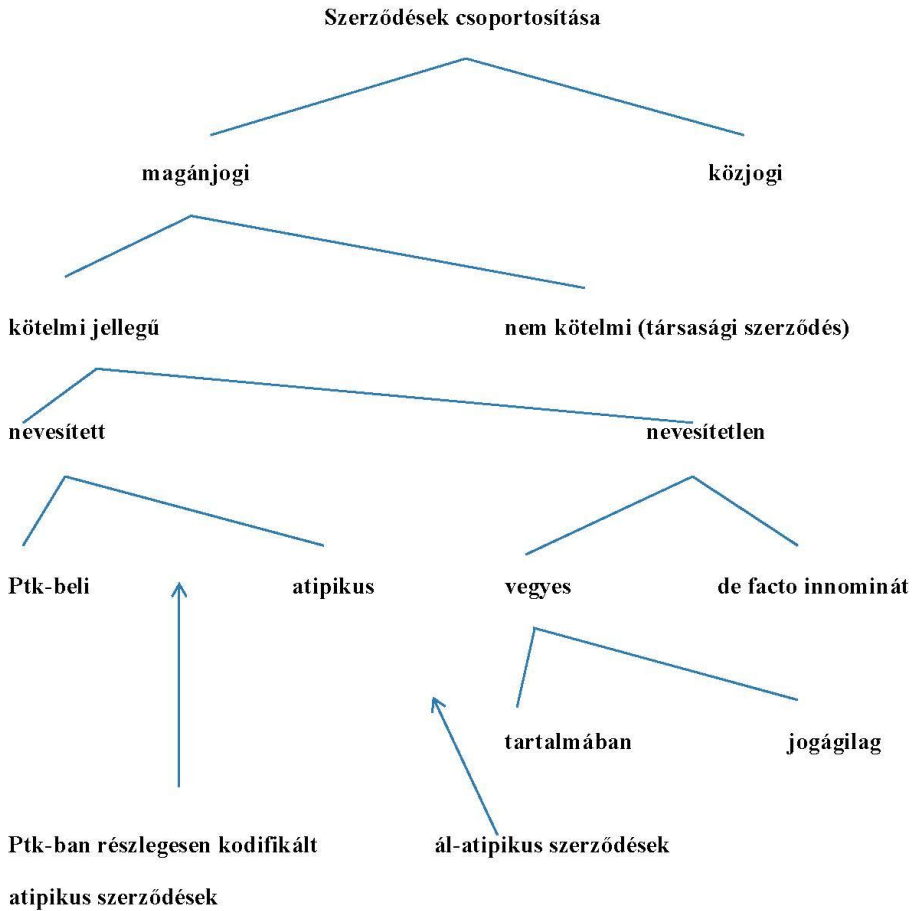
A fentebb elemzett szerződési rendszert jól szemlélteti az alábbi ábra:

²⁸ LB Pfv. XI. 20.314/2006. (BH 2007. 332.).

²⁹ SZIT-H-GJ-2008-89.

³⁰ Fővárosi Ítéltábla 5. Pf. 21. 373/2006/3.

³¹ Papp Tekla „A támogatási szerződés I.” (Céghírnök; 2012/6.; 12- 14. pp.) és „A támogatási szerződés II.” (Céghírnök; 2012/7.; 3- 6. pp.).

II. A szellemi tulajdonhoz kapcsolódó atipikus szerződésekről

2.1. Maga az „atipikus” kifejezés használata nem új keletű a szerződések szabályozása terén: a XX. század 20-40-es éveiben a magyar szakirodalom már használta ezt, vagy a „nem tipizált” kategóriát. Azokat a köteleket, amelyek a római jogi szerződési felosztásnak megfelelően intézményesült formáktól eltérő jogalapokra voltak visszavezethetőek, nevezetlen/innominát/nem tipizált/atipikus szerződésnek minősítették.³² Ide sorolták többek között a licencszerződéseket, a

³² Eörsi Gyula „A szerződések rendszere” (In: Eörsi Gy. – Kemenes B. – Sáránci I. – Világhy M.; „Kötelmi jog, Különös rész”; Tankönyvkiadó; Budapest; 1984.; 6-8. pp.)

szindikátusi megállapodásokat, a zsidóügyi szerződést, a tarifaszervezőket, a különböző kompenzációs szerződéseket;³³ az elméleti megközelítést a kúriai gyakorlat is alátámasztotta, például a licencszerződés kapcsán.³⁴

Az atipikus szerződések kifejezés nem egyedi, nemcsak Magyarországon használatos:

- a német szerződési jog is ismeri az atipikus kontraktusokat (atypische Verträge),³⁵ azon belül a szűk értelemben vett atipikus (például a timesharing-szerződés)³⁶ és a forgalomtipikus megállapodásokat (például faktoring-, franchise-, lízingszerződés)³⁷ megkülönböztetve;

- az osztrák magánjogban az atipikus szerződések (lásd: Factoring, Franchising, Lizenzvertrag etc.)³⁸ contracta sui generis-ként aposztrofáltak,³⁹ csaknem azonos a svájci kötelmi jogi megközelítés is: Vertrag sui generis (iuris) címszó alatt találhatók az atipikus szerződések;

- a spanyol szerződési jog is atipikusnak ismeri el a disztribútori, a koncessziós, a franchise-, a faktoring, a lízing-, a know-how-, a software-szerződést, a kereskedelmi vagyongézelést etc. (los contratos

³³ *Villány László* „A magyar magánjog rövid tankönyve” (Grill Károly Könyvkiadóvállalata; Budapest; 1941.); *Fürst László* „A magánjog szerkezete” (Grill Károly Könyvkiadóvállalata; Budapest; 1934.); „A magyar magánjog, IV. kötet, Kötelmi jog” (Szerk.: *Szladits Károly*; Grill Károly Könyvkiadóvállalata; Budapest; 1942.); *Papp Tekla* „Az atipikus szerződések és a magyar Magánjogi Törvényjavaslat” (In: *Atipikus jelenségek szerződési jogunkban / Atypical phenomena in our Contract Law*; Lectum Kiadó; Szeged; 2009.; 9-24. pp.); *Szladits* i.m. 174-175. pp.

³⁴ P. II. 6255/1939. 946. döntés (Új Döntvénytár 1941.).

³⁵ *D. O. Reich – P. Schmitz* „Einführung in das Bürgerliche Recht” (Verlag Gabler; Wiesbaden; 2000.; 176-178. pp.); *M. Martinek* „Moderne Vertragstypen” (JuS-Schriftenreihe; Verlag C. H. Beck; München; 1991.; 19. p.).

³⁶ BGB 481-487 §§; *Reich - Schmitz* i.m. 178. p.; *M. Stoffels* „Gesetzlich nicht geregelte Schuldverträge” (verlag Mehr; Tübingen; 2001.; 15. p.).

³⁷ *Stoffels* i.m. 14-15.; *H. Oetker – F. Maultzsch* „Vertragliche Schuldverhältnisse” (Verlag Springer; Berlin-Heidelberg; 2007.; 11-12. pp.).

³⁸ Nem tartoznak a törvényileg szabályozott szerződéstípusokhoz, és a törvényileg szabályozott szerződéstípusokból összetevődő vegyes megállapodásokhoz sem. Lásd: „Fachwörterbuch zum bürgerlichen Recht” (Ed.: *R. Welser*; Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung; Wien; 2005.; 592. p.).

³⁹ http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/bach/kap5_0.xml?section=3;section-view=true .

atípicos)⁴⁰ az alapján, hogy lényegi jellemzőik, keletkezésük és tartalmuk jogszabály(ok) által nem rögzített(ek);⁴¹

- a francia jog a Code Civil által nem szabályozott szerződéseket *contrat atypique/inommé*-nak tekinti⁴² (az előbbi kategóriát inkább a munkaszerződések kapcsán használva), és inkább a nevesítetlen szerződéseken belüli *contrats spécifiquement autonomes* altípusba tartoznak az általunk atipikusnak tekintett kontraktusok (pl.: forgalmazói, lízing-, licenc-, franchise-szerződések);⁴³

- a román jogban uralkodó nézet szerint a nevesített/tipikus szerződések azok, amelyek névvel és jogszabályi háttérrel rendelkeznek (pl.: megbízás, bérlet, adásvétel) és a nevesítetlen/atipikus szerződések pedig a polgári törvénykönyvön kívüli, a szerződési szabadság elvéből és a polgári jog diszpozitív jellegéből eredő kontraktusok (pl.: franchise, *forfaiting*);⁴⁴

- a holland jogban a Polgári Törvénykönyvből kimaradt szerződések tekintik atipikusnak (pl.: lízing, faktoring, franchise);⁴⁵

- mind a cseh, mind a lengyel magánjog a Polgári Törvénykönyvön kívüli, ezért nevesítetlen szerződéseket minősíti atipikusnak (pl.: lízingszerződés);⁴⁶

- az olasz magánjog atipikus szerződésként fogja fel az olasz Ptk-n kívüli, ezért nevesítetlen, azonban *sui generis* megállapodásokat (pl.: lízing, franchise, faktoring, merchandising);⁴⁷

⁴⁰<http://vlex.com/source/contratos-atipicos-aspectos-juridicos-667>; <http://www.estuderecho.com/documentos/mercantil2/00000099770975656.html>

⁴¹ <http://www.infoderechocivil.es/2012/09/contratos-tipicos-contratos-atipicos.html>; <http://es.scribd.com/doc/39427028/CONTRATOS-ATIPIICOS#page=33>

⁴² definition.actufinance.fr/contrat-atypique-264; www.rachatducredit.com/contrat-atypique.html

⁴³ *P. Malinvaud – D. Fenouillet „Droit des obligations”* (LexisNexis Litec; Paris; 2010.; 58. p.); *P. Fréchette „La qualification des contrats”* (<http://www.erudit.org/revue/cd/2010/v51/n2/045635ar.html>); 410. p., 414. p., 422-423. pp.).

⁴⁴ *C. Statescu – C. Birsan „Drept civil, Teoria generala a obligatiilor”* (Hamangiu; Bucarest; 2008.; 34. p.); <http://www.scribd.com/doc/57762395/37/Acte-numite-si-nenumite>

⁴⁵ *Kisfaludi András „Hollandia új Polgári Törvénykönyvének néhány tanulsága a magyar kodifikáció számára”* (Polgári Jogi Kodifikáció; 1999/2.; 22-26. pp.).

⁴⁶ <http://pravnicarce.ihned.cz/c1-22286420-leasingova-smlouva-o-koupi-najate-veci>; <http://www.przetargipubliczne.pl/numery/maj-2007/leasing-a-zamowienia-publiczne.html>

⁴⁷ <http://www.eulaw.egov.bg/DocumentDisplay.aspx?ID=172115>; <http://tobegin.it/files/2011/09/i-contratti-atipici.pdf>; *M. C. Diener „Il contratto in generale”* (Giuffrè; 2011.)

- a szerb magánjogban a jogszabályi háttér nélküli szerződéseket (amelyeket a polgári és a kereskedelmi törvények kifejezetten nem szabályoznak) nevesítenként kvalifikálják, és ezalatt ténylegesen az atipikus szerződéseket (franchising, factoring, timesharing etc.) értik,⁴⁸ emellett van olyan álláspont is, ami nem a jogi szabályozottság alapján közelít az atipikus szerzödésekhez, hanem a szerzödési tartalom szerint: az olyan elemekböl összetevödö kontraktusok, amelyek idegenek minden más nevesített szerzödéés elemeitöl, azok a *sui generis*, vagy atipikus szerzödéések.⁴⁹

2.2. Ahogy az a külföldi atipikus szerzödéések megítélésénél is látható, a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó kontraktusok között is találhatóak atipikusak: a licenciaszerzödéés, a franchise-szerzödéés és a merchandising szerzödéés.

2.2.1. A licenciaszerzödéés célja valamely iparjogvédelmi alkotás hasznosítása és ez a kontraktus egyben eszköze is a megvalósítandó célnak. A licenciaszerzödéés keretében rendszerint valamilyen védjegyoaltalom, mintaoltalom, szabadalmi oltalom alapján létrejött kizárólagos jogok vagy know-how-hoz kapcsolódó jogok átengedése történik. A szabadalmi törvény⁵⁰ indokolása is hangsúlyozza a licenciaszerzödéés piaczgazdasági szerepét: „A licenciaszerzödéés teszi lehetővé az egyes gazdálkodó szervek számára, hogy saját kutatási-fejlesztési, innovációs tevékenységüket kiegészítsék más vállalkozók hasonló tevékenységének eredményeivel, s így egyrészt megteremthessék saját kutatás-fejlesztési erőforrásaik optimális felhasználásának feltételeit, másrészt olyan előnyökhöz jussanak, mint például az innovációs fejlesztés elvégzéséhez szükséges idő lerövidülése, a piacon való gyorsabb megjelenés a már kipróbált, illetve igazolt eredmények átvétele révén az innovációval elkerülhetetlenül együtt járó kockázat csökkenése, a fejlesztési zsákutcák és buktatók elkerülése. Másfelöl ugyancsak az innovációs munkameg-

⁴⁸ *J. Perovic* „Contract Law in Serbia” (In: *Private Law in Eastern Europe; Autonomous Developments or Legal Transplants?*; ed.: *C. Jessel-Holst – R. Kulms – A. Trunk*; Mohr Siebeck; Tübingen; 2010.; 98-99. pp.); *Dudás Attila – Papp Tekla* „Atipikus szerzödéések Magyarországon és Szerbiában” (Debreceni Jogi Műhely; 2013/3.; http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2013/atipikus_).

⁴⁹ *O. Antic* „Imenovani i neimenovani obligacioni ugovori u savremenom obligacionom pravu” (Anali Pravnog fakulteta u Beogradu; 2004/1-2.; 79-115.pp.).

⁵⁰ 1995. évi XXXIII. Törvény.

osztást⁵¹ elősegítő licenciatranszfer ad módot arra, hogy a gazdálkodó szervezetek a maguk innováció fejlesztési eredményeit, az azokban rejlő gazdasági és műszaki értékeket a saját közvetlen tevékenységi körükön kívül is kiaknázhassák.”⁵²

A licenciatranszfer lényege tágabb értelemben immateriális vagyoni jogok – rendszerint iparjogvédelmi alkotások – hasznosítási jogának időleges vagy végleges átengedése.⁵³

A licenciatranszfer fogalma alatt a Lontai Endre által kidolgozott általános meghatározást értjük:⁵⁴ A licenciatranszfer alapján a licenciatranszferor köteles a licenciatranszferort – olyan tényleges és jogi – helyzetbe hozni, hogy meghatározott műszaki megoldást meghatározott színvonalon a gyakorlatban megvalósíthasson és felhasználhasson, illetőleg meghatározott megjelöléseket alkalmazhasson, köteles továbbá ennek biztosítása érdekében a szükséges információkat rendelkezésre bocsátani, illetőleg a szükséges jogi felhatalmazást megadni, a licenciatranszferor pedig – rendszerint – köteles meghatározott ellenértéket fizetni vagy más ellenszolgáltatást teljesíteni.⁵⁵

⁵¹ 1666/2013. (IX. 23.) Korm.hat.: „a szabadalmi alapok jellemzően az egyetemek, kutatóintézetek és egyéb közfinanszírozású kutatóhelyek, valamint kkv-k és más innovatív vállalkozások szabadalmi (és esetleg más iparjogvédelmi) jogait szerzik meg (átruházás vagy licenciatranszfer útján) és rendezik technológiai „fürtökbe”, klaszterekbe annak érdekében, hogy e jogok alapján meg tudják adni az összetett új technológiai megoldások üzleti alkalmazásához szükséges hasznosítási engedélyeket (pl. egy-egy komplex termék előállításához és piacra viteléhez szükséges mértékben), előmozdítva ezzel az innovatív megoldások elterjesztését a gazdaságban, különösen a kkv-k körében.”

⁵² Lásd még: *Molnár István* „Iparjogvédelmi intézményeink fejlődése (1895-1995)” (Acta Universitatis Szeged; Acta Juridica et Politica; Publicationes Doctorandorum Juridicorum; Tomus VII.; Fasciculus 10.; Szeged; 2007.; 240-241. pp.).

⁵³ „A gazdálkodással kapcsolatos jogszabályok és alkalmazási gyakorlatuk” (vázlat; OIT Hivatala; Bp.; 2003.; 125. p.).

⁵⁴ *Lontai Endre – Faludi Gábor – Gyertyánfy Péter – Vékás Gusztáv* „Szellemi alkotások joga” (Eötvös József Könyvkiadó; Budapest; 2008.; 298. p.).

⁵⁵ „Licenciatranszfer és a szerződés is, amely alapján az engedélyes más személynek alhasznosítást enged, vagy a hasznosítás jogát egészben vagy részben átruházza.” (*Ficsor Mihály* „A Magyar Szabadalmi Hivatal észrevételei az új Polgári Törvénykönyv tervezetének a „licenciatranszferre” vonatkozó fejezetére”; Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle; 2007/2.; 64. p.); „A licenciatranszfer és valamely iparjogvédelmi jogosultság speciális hasznosításának eszköze, amellyel a jogosult a rendelkezésre álló tárgybani jog egészét, vagy meghatározott részét harmadik személy javára biztosítja; a jogosult pedig az így biztosított jog felett rendelkezéssel bír.” (*Bogsch Attila* „Az iparjogvédelmi szellemi termékforgalom egyes kérdései”; In: Iparjogvédelmi kézikönyv; szerk.: *Szarka Ernő*; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó; Budapest; 1994.; 430. p.).

A licencszerződés konszenzuál és sajátos - dare, facere és praestare elemeket is tartalmazó - magatartásra irányuló,⁵⁶ önálló (sui generis)⁵⁷ atipikus megállapodás.⁵⁸ A licencszerződést általában határozott időre, huzamos jelleggel kötik meg, jogcímen alapulóan és a kétoldalú kontraktus az érdekpozíciók jellege alapján polarizált alanyú. A licencszerződés az ellenszolgáltatás szempontjából vegyes szerződés (lehet ingyenes és visszerhes is, az utóbbi a gyakoribb):

- a vonatkozó jogszabályok⁵⁹ értelmében ellenszolgáltatáshoz (díjhoz) kötött a kontraktus;

- mivel a jogszabályi rendelkezések diszpozitívek,⁶⁰ így az ingyenes hasznosítási szerződés nem semmis.⁶¹

Az Európai Bíróság a C-533/07. számú döntésében rögzíti, hogy a licencszerződés többnyire az ipari tulajdonjoggal összefüggő atipikus / tipikus (ez tagállami jogtól függ) megállapodás, amelynek lényege abban áll, hogy a licencijogosult az engedélyes részére átengedi bizonyos szellemi tulajdonra vonatkozó jogok felhasználását, amelyért cserébe az engedélyes licenrdíjat fizet a licencijogosult számára; a licencijogosult a felhasználási engedély megadásával biztosítja az engedélyes részére azoknak a cselekményeknek a foganatosítását, amelyek a licencia megadásának hiányában szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogok megsértését valósítanák meg.

Az Európai Unióban néhány tagállam (Csehország,⁶² Szlovénia⁶³) a kontraktus tartalmának meghatározásával külön nevesített szerződésként kezeli a licencszerződést, míg máshol (Ausztria, Németország, Franciaország, Írország) sporadikusan rendelkeznek csak a licenciamegállapodás megkötéséről; azonban az általánosnak tekinthető, hogy többnyire csak az ipari tulajdonjoggal összefüggésben került szabá-

⁵⁶ Csécsy György „A szellemi alkotások joga” (Novotni Kiadó; Miskolc; 2007.; 243. p.

⁵⁷ V. Trstenjak főtanácsnok indítványa a C-533/07. ügyben.

⁵⁸ Papp Tekla „A concessziós szerződés” (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae; Acta Juridica et Politica; Tomus LIV.; Fasciculus 14.; Szeged; 1998.; 17. p.); Kecskeméti Törvényszék 9.G.21.766/2013/63.

⁵⁹ 1995. évi XXXIII. tv. 27. § (1) bek.; 1997. évi XI. tv. 23. § (1) bek.; 2001. évi XLVIII. tv. 21. § (2) bek.; 1991. évi XXXVIII. tv. 15. §; 1991. évi XXXIX. tv. 8. § (2) bek.

⁶⁰ 1995. évi XXXIII. tv. 30. § (1) bek.

⁶¹ LB Pf. IV. 21. 168/1996/2.

⁶² Obchodni zákonik (kereskedelmi törvény) 508-515. §§.

⁶³ Obligacijski zakonik (kötelmi törvénykönyv) 704-728. §§.

lyozásra ez a szerződéstípus, és a szerzői joggal⁶⁴ kapcsolatban csak elvétve.⁶⁵

A licenciaszerződés egységes és átfogó szabályozására Magyarországon még nem került sor a jelenlegi magánjogunkban;⁶⁶ e kontraktusra vonatkozóan partikuláris rendelkezéseket találunk a szabadalmi törvényben,⁶⁷ a védjegy törvényben,⁶⁸ a formatervezési minták oltalmáról,⁶⁹ a használati minták oltalmáról⁷⁰ és a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról⁷¹ szóló jogszabályokban. A felsorolt jogszabályok által nem rendezett kérdésekre mögöttes joganyagként a Ptk. kötetekre és szerződésekre vonatkozó általános előírásai irányadóak.⁷²

2.2.2. A franchise-szerződés jogi megítélése mindig is nehézséget okozott: milyen fogalmakat használjunk (franchise, franchising, franchise-rendszer, franchise-szerződés) és mit értsünk alattuk (mennyire lehet elvonatkoztatni a közgazdasági tartalomtól, elemektől). Szakirodalmi konszenzus alakult ki abban a tekintetben, hogy a franchise vállalkozási forma,⁷³ amelynek jogalapját egy atipikus keretszerződés adja, a franchise-szerződés.

⁶⁴ Például a cseh és az ír jog.

⁶⁵ V. *Trstenjak* főtanácsnok indítványa a C-533/07. ügyben.

⁶⁶ Ezzel kapcsolatban lásd: *Faludi Gábor* „Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója II.” (Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/3.; 3-14. pp.); *Faludi Gábor* „A licencia szerződés” (Polgári Jogi Kodifikáció; 2008/2.; 12-23. pp.); *Gál István* „A licenciaszerződés: a magánjogi kodifikáció vesztese?!” (In: *Állam és Jog, Kodifikációs kihívások napjainkban*; 2013.; 53-61. pp.).

⁶⁷ 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról; *Tattay Levente* „A szellemi alkotások joga” (Szent István Társulat; Budapest; 2007.; 388-392. pp.).

⁶⁸ 1997. évi XI. törvény a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról; *Tattay* (2007) i.m. 393-395. pp.; *Tattay Levente – Pintz György – Pogácsás Anett* „Szellemi alkotások joga” (Pázmány Press; Budapest; 2011.; 319-320. pp.).

⁶⁹ 2001. évi XLVIII. törvény a formatervezési minták oltalmáról; *Tattay – Pintz – Pogácsás* i.m. 353. p.

⁷⁰ 1991. évi XXXVIII. törvény a használati minták oltalmáról; *Tattay – Pintz – Pogácsás* i.m. 290. p.

⁷¹ 1991. évi XXXIX. törvény a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról.

⁷² BH 1995. 566.; BH 1992. 20.; BH 1991. 101.; BH 1989. 397.

⁷³ *Darázs Lénárd* „Franchise-szerződés” (In: *Aktuális szerződésminták minden üzleti esetre*; szerk.: *Wellmann György*; Verlag Dashöfer; Budapest; 1997.; 1. p.); *Fuglinszky* i.m. 83. p.; *Darázs Lénárd – Mandel Katalin* „Franchise vállalkozás” (Magyar Franchise Szövetség; Budapest; 2011.); *Darázs Lénárd* „A franchise díjak rendszere” (*Gazdaság és Jog*; 2011/10.; 9. p.); *Mátyás Melinda* „A franchise szerződés időszerű kérdései-

A franchise-szerződés fogalma megtalálható volt a hatályon kívül helyezett 246/1997. (XII. 20.) Kormányrendeletben az alábbiak szerint: olyan megállapodás - kivéve a kizárólag nagykereskedelmi megállapodást -, amelyben a franchise-átadó ellenszolgáltatás fejében feljogosítja a franchise-átvevőt a franchise-nak - a megállapodásban meghatározott áru forgalmazása, illetve szolgáltatás teljesítése céljából - meghatározott területen történő hasznosítására, és legalább a következőkre vonatkozó kötelezettségvállalásokat tartalmazza: közös név, illetve üzleti megjelenés alkalmazása, a megállapodásban meghatározott üzlethelyiség, illetve szállítóeszköz egységes megjelenítése, a franchise részét képező know-how-nak franchise-átadó által a franchise-átvevő rendelkezésére bocsátása, a franchise-átadó által folyamatos kereskedelmi vagy műszaki támogatás nyújtása a franchise-átvevő részére.

A franchise-szerződés fogalmilag visszterhes kontraktus: a franchise-átadó a vagyoni értékű jogokat (védjegy, know-how etc.) ellenérték fejében engedi át hasznosításra a franchise-átvevőnek.⁷⁴

A franchise-megállapodás olyan keretszerződés („szerződés-csomag”), amely más szerződések elemeit is magába hordozza (illetve, amelyre más szerződéskötések épülnek) és egy tartós, folyamatos, de - a fejlesztések és a franchise-átvevő ellenőrzése révén - változó tartalmú szerződéses kapcsolatot takar. A franchise-szerződésben az alábbi kontraktusok jegyei lelhetők fel általában:⁷⁵

a) licenciaszerződés⁷⁶ (név-, védjegy-,⁷⁷ know-how,⁷⁸ szabadalom, használati minta használatára vonatkozóan);

b) vállalkozási szerződés⁷⁹ (a franchise-átadó betanító és támogató feladatkörével kapcsolatosan);

c) megbízási szerződés⁸⁰ (az adott áru/termék franchise-átvevő általi reklámozására; a franchise-átadó tanácsadó szerepére);

ről” (Jura; 2013/1.; 70. p.); Csécsy György „Franchise-megállapodások a kodifikáció tükrében” (In: Quaerendo et creando, Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja alkalmából; szerk.: Pogácsás Anett; Szent István Társulat; Budapest; 2014.; 100. p.); Jenovai Petra – Papp Tekla – Strihó Krisztina – Szeghő Ágnes „Atipikus szerződések” (Szerk.: Papp Tekla; Lectum Kiadó; Szeged; 2011.; 227. p.).

⁷⁴ Darázs Lénárd „A franchise díjak rendszere” (Gazdaság és Jog; 2011/10.; 9. p.).

⁷⁵ Váradi i.m. 106-116. pp.

⁷⁶ Darázs (2011) i.m. 9. p.; Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.065/2007/5.

⁷⁷ Fővárosi Törvényszék 19.K.33.541/2010/17.

⁷⁸ Fővárosi Törvényszék 19.K.33.541/2010/17.

⁷⁹ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.065/2007/5.

⁸⁰ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.065/2007/5.

- d) kutatási szerződés (a fogyasztói tapasztalatokból leszűrve a termék/szolgáltatás fejlesztésére, korszerűsítésére);
- e) adásvételi szerződés (berendezési tárgyak beszerzésére);
- f) szállítási szerződés (árúkeszlet, nyersanyagok, csomagoló eszközök tekintetében);
- g) bérleti szerződés (gépekre, üzlethelyiségre);
- h) kezesi szerződés (a rendszer beindításakor a franchise-átadó helytállást vállal);
- i) hitel-, kölcsönszerződés⁸¹ (a franchise-átadó pénzügyileg támogatja a franchise-átvevőt az üzemeltetés megindításában és a piaci térnyerésben);
- j) koncessziós szerződés (a franchise használatának engedélyezése kapcsán).⁸²

A franchise-szerződések e komplex tartalma tipizálásukat és minősítésüket megnehezíti, emellett a kodifikáltság korábbi hiánya hosszú, részletes és mindent átfogni szándékozó önszabályozó megállapodásokat eredményezett.⁸³ A franchise-megállapodás elhelyezése a szerződések között is problémát okoz: szinte szerzőnként eltérő értékeléseket találunk; például licencszerződésnek⁸⁴ (a védjegyjogi szabályozás reformjának koncepciójáról és az iparjogvédelemmel kapcsolatos egyéb kérdésekről szóló, hatálytalan 1025/1996. (III. 20.) Kormányhatározat megvizsgálандó kérdésként vetette fel, hogy a franchise-szerződéseket a védjegylicencia-szerződés egyik sajátos formájaként nevesítsék-e), rendszerbérletnek,⁸⁵ vállalkozási szerződésnek,⁸⁶ kereskedelmi közvetítói

⁸¹ EBH 2011. 2355.

⁸² *Miskolczi Bodnár Péter* „A franchising szerződésről” (Gazdaság és Jog; 1995/7-8.; 19-22. pp.)

⁸³ www.ajk.elte.hu/Tudomanyos_Profil/hallgatoktevekenysege/tdk/pjevkonyv2001/FuglinszkyAdam.html-101k.

⁸⁴ *Mádi Csaba* „Franchise szerződések” (In: A szellemi exportról; Kossuth Könyvkiadó; Budapest; 1979.; 24-25. pp.); *Vida Sándor* „A védjegy és a vállalat” (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó; Budapest; 1982.; 294. p.); *Fuglinszky Ádám* „A franchise szerződés helye a szerződési rendszerben ’megérett-e’ a kodifikációra a franchise?” (In: A Polgári Jogi Tudományos Diákkör Évkönyve 1999-2000; szerk.: *Bodzási Balázs*; ELTE ÁJK; Budapest; 2001.; 89. p.).

⁸⁵ Tolna Megyei Bíróság 13.Gf.40.062/2008/4.; 1994/322. APEH iránymutatás.

⁸⁶ *Kiss István – Sajó János* „A franchise és a privatizáció összefüggése” (In: ÁVÜ Privatizációs Füzetek 21.; Typopress Kft.; Budapest; 1994.; 14. p.); *Fuglinszky* i.m. 90. p.

szerződésnek,⁸⁷ vegyes (típuskombinációs) szerződésnek,⁸⁸ szerződés-halmazatnak és polgári jogi társaságnak⁸⁹ is tekintik. Úgy véljük a franchise-szerződés atipikus,⁹⁰ önálló (sui generis) szerződés, mert a felismerhető, más szerződési jegyekből és a kontraktus sajátosságaiból egy új, más szerződés al- (speciális) változataként meg nem jeleníthető, elkülönült kontraktus képződött.

A Ptk-ban szereplő jogbérleti szerződést annak elégtelen mennyiségű, minőségű és tartalmú szabályozása okán nem tekintjük franchise-szerződésnek.⁹¹

2.2.3. A merchandising egyszerre jogintézmény és gazdasági jelenség;⁹² a közös cél a fogyasztó rábírása egy termék megvételére, szolgáltatás igénybevételére, egy cég értékesítési volumenének növelése és ismertségének, jó hírnevének megteremtése végett, alapvetően a piaci térnyerés és a profitszerzés eszközeül szolgál.⁹³ A Nemzetközi Iparjogvédelmi Egyesület, az AIPPI-féle definíció szerint „A merchandising szimbólumok, védjegyek, szerzői jogi alkotások részei, valódi vagy képzeletbeli személyek külső megjelenésének felhasználását jelenti abból a célból, hogy a kérdéses megjelöléseket nem az eredeti funkcióinak megfelelően, mint a meghatározott áruk és szolgáltatások azonosítására alkalmas megnevezésként, hanem más áruk és szolgáltatások értékesítésére használják fel a kérdéses figurák általános ismertségének, vonzerejének kiaknázásával.”⁹⁴

Az AIPPI-féle meghatározásból kiindulva a karakter merchandising speciális tárgyát adják a szerzői jogi oltalom alatt álló alkotások, illetve azok meghatározott jellegzetes része(i)nek a felhasználása. A Szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényben a merchandising -

⁸⁷ *Fuglinszky* i.m. 90-91. pp.

⁸⁸ *Fuglinszky* i.m. 90. p., 94. p.

⁸⁹ *Fuglinszky* i.m. 93. p.

⁹⁰ Kúria Pfv.VII.20.398/2012/5.; Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.377/2011/4.; Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.770/2009/6.; Szegedi Ítéltábla Gf.I.30.291/2008/4.; Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.065/2007/5.; *Mátyás* i.m. 70. p.

⁹¹ Erről részletesen lásd: *Papp* (szerk. 2015) 53-55. pp., 80-82. pp.

⁹² Jelen alpont *Strihó Krisztina* „A merchandising szerződés” (In: „Atipikus szerződések”; szerk.: *Papp Tekla*; Opten Informatikai Kft.; Budapest; 2015.; 346-376. pp.) alapján készült.

⁹³ *Strihó Krisztina*. „A merchandising szerződés és az alapügyletre épülő szerződéses konstrukció” (Gazdaság és Jog; 2011/4.; 3. p.)

⁹⁴ AIPPI 1995, Montreal, https://www.aippi.org/download/committees/129/RS129_English.pdf.

mint jogintézmény – szabályozásra került, azonban nevesítés nélkül. A vonatkozó szakasz szerint a szerzőt megilleti a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga.⁹⁵ A Szerzői Jogi Szakértő Testület több ügy⁹⁶ kapcsán hivatkozott ezen rendelkezésre, megadva a merchandising fogalmát: „A merchandising a szerzői művek jellegzetes alakjainak (például a főszereplő megjelenése, karaktere) és egyéb ilyen elemeinek (sajátos jelenet, színek és / vagy hangok, esetleg fények, mozgások⁹⁷ kombinációja, a mű címe) felhasználása más művek, árucikkek, szolgáltatások kelendőségének fokozása.”⁹⁸ A Szerzői Jogi Szakértő Testület által kimunkált fogalomban kifejezetten termék, szolgáltatás kelendőségének a fokozása kerül hangsúlyozásra, azonban ez kiterjeszhető a felhasználó cég ismertségének a fokozására is.

Az AIPPI-féle fogalom alapján a merchandising egyik megjelenési formája a márka, vagy védjegy merchandising. A védjegy szerepe abban rejlik, hogy képezheti a felhasználásra irányuló, jelen esetben védjegylicencia szerződés közvetett tárgyát is, és a reklámarc maga is részesülhet jogi oltalomban, védjegyként lajstromozva. Az Európai Unió Törvényszéke a Basic AG Lebensmittelhandel v OHIM (Belső Piaci Harmonizációs Hivatal) ügyben hozott ítéletében a merchandising-ot az eladás-támogatással azonosítja: a védjegyekkel ellátható termékek és szolgáltatások nemzetközi osztályozására vonatkozó, felülvizsgált és módosított, 1957. június 15. napi Nizzai Megállapodás 35. pontjára hivatkozással.⁹⁹

2.3. A fentebb röviden jellemzett, a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó atipikus szerződések közül a licenciaszerződés egyedi kontraktus, míg a merchandising szerződés egyszerű kapcsolt megállapodás: a merchandiser értékesítési tevékenysége keretében kötött szerződésekhez kapcsolódik, a franchise-szerződés pedig komplex kapcsolt megállapo-

⁹⁵ 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (Szjt.) 16. § (3) bek.

⁹⁶ Például a 13/2003. számú szakvélemény.

⁹⁷ Például a Norowzian v Ark ügyben a „lump-cutting” technikai alkalmazásával előállított tánc [*Pogácsás Anett: Szerzői jog újratöltve, (Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle; 2010/6.; 34. p.)*] Megjegyzés: a „film tartalma, mint drámai alkotás - beleértve a sajátos táncot és szerkesztési technikát is – részesülhet szerzői jogi védelemben.” i.m. 35. p.

⁹⁸ 13/2003. számú szakvélemény.

⁹⁹ T-372/11. számú ítélet 3. pontja.

dás (linked contracts, Vertragsverbund).¹⁰⁰ A franchise-szerződés a másik két kontraktustól eltérően keretszerződés, szerződéscsomag.¹⁰¹

Mind a franchise-szerződés, mind a merchandising szerződés hordoz magában licencia (engedély) elemet, azonban míg a licenciaszerződés a szellemi tulajdon elsődleges hasznosításra irányul, addig a merchandising szerződés a másodlagos hasznosításra (Vermarktung), a franchise-szerződésre épülő jogiszony pedig mindkét féle hasznosítást magában hordozza (a szerződések közvetlen tárgyainak egyezősége). Éppen ezért a franchise „kettős iparjogvédelmi kötődést mutat”:¹⁰² egyrészt mint iparjogvédelmi és szerzői jogok együttese, másrészt mint ezekre irányuló felhasználás (a franchise-rendszer meghatározása is ezt a speciális jelleget igazolja vissza).¹⁰³

Mindhárom szerződés közvetett tárgya valamilyen szellemi tulajdon lesz: akár komplex műszaki megoldás formájában (licenciaszerződés), akár szerzői mű részleteként (merchandising szerződés), akár a franchise-rendszer részeként (franchise-szerződés).

A licenciaszerződés és a merchandising szerződés sporadikusan szabályozott, a franchise-szerződés pedig részleges kodifikálást nyert az új Ptk-ban.

A licenciaszerződést elsődlegesen a szellemi tulajdon kiaknázására kötik,¹⁰⁴ és ún. spin-off cégek (tudás-intenzív vállalkozások),¹⁰⁵ valamint innovációs klaszterek¹⁰⁶ épülnek rá. A franchise-szerződés adja a jogalapját a franchising-nak, amely üzleti rendszer, komplex hálózat és folyamat, valamint gazdasági vállalkozás is egyben.¹⁰⁷ A merchandising szerződés pedig egy vállalkozás sikeresebbé és ismertebbé tételét szolgálja.

A licenciaszerződésnek és a franchise-szerződésnek versenyjogi aspektusai (vertikális kartell), a franchise-szerződésnek és a merchandising szerződésnek fogyasztóvédelmi vonatkozásai, a

¹⁰⁰ Papp (szerk. 2015) i.m. 22-23. pp.

¹⁰¹ Papp (szerk. 2015) i.m. 337. p.

¹⁰² Tattay Levente „A szellemi alkotások joga” (Szent István Társulat; Budapest; 2007.; 396. p.).

¹⁰³ Papp (szerk. 2015) i.m. 339-340. pp.

¹⁰⁴ 1666/2013. (IX. 23.) Kormányhatározat.

¹⁰⁵ 2014. évi LXXVI. törvény a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról; lásd: 3. § 4.: hasznosító vállalkozás.

¹⁰⁶ 31/2012. (VI. 8.) NFM rendelet 2. § 7.

¹⁰⁷ Papp (szerk. 2015) i.m. 334. p.

merchandising szerződésnek reklámjogi kapcsolódásai, a franchise-szerződésnek sajátos társasági jogi (vállalatcsoport) nyúlványai vannak/lehetnek a magánjogi beágyazottságukon kívül.

Mindhárom szerződés határozott idejű kooperációs jellegű kontraktus, amelyek közül a franchise-szerződés és a merchandising szerződés fogalmilag visszerthes is, a licenciaszerződés azonban nem.¹⁰⁸

A licenciaszerződésnél – szemben a franchise-szerződéssel és a merchandising szerződéssel – a fő szabály az alakszerűtlenség,¹⁰⁹ a szerzői művekhez kapcsolódó merchandising szerződés írásban kötendő,¹¹⁰ a franchise-szerződés pedig önszabályozó jellegű megállapodás: túl részletező, teljességre törekvő kontraktus megszövegezés.¹¹¹

A licenciaszerződés¹¹² és a merchandising szerződés¹¹³ nem tartalmaznak szolgáltatásnyújtási elemet, azonban a franchise-szerződés – szolgáltatási franchise-típus estén – igen.¹¹⁴

Mindhárom szerződés ex nunc hatályú jognyilatkozatokkal szüntethető meg tartalmi sajátosságaik (hasznosítási jelleg) okán.¹¹⁵

Mindhárom szerződés alapvető és fontos szerepet tölt be a szellemi tulajdon területén, elengedhetetlen kontraktuális eszközök az iparjogvédelmi és szerzői jogi alkotások kereskedelmesítésében: „A szellemi tulajdon biztosítja a kutatási és fejlesztési ráfordítások, a csúcstechnológiai ágazatokba és a kulturális iparba irányuló befektetések, valamint a marketinghez és a fogyasztói bizalom megőrzéséhez szükséges kiadások megtérülését. A szellemi tulajdon időleges monopolhelyzetet teremt, kizárólagos hasznosítási, használati, felhasználási jogot nyújt. Másfelől a szellemi tulajdon kiaknázására kötött hasznosítási, használati, felhasználási (licencia-) szerződések a szellem javak forgalmának alapvető jogi eszközei, amelyek nélkül aligha valósulhatna meg a technológia transzferje vagy például a franchising. A szellemi tulajdon: az innováció táptalaja és védőburka, olaj a versenyképesség motorjához.”¹¹⁶

¹⁰⁸ LB Pf. IV. 21.168/1996/2.

¹⁰⁹ Papp (szerk. 2015) i.m. 324. p.

¹¹⁰ Sztj. 45. § (1) bek.

¹¹¹ Papp (szerk. 2015) i.m. 29. p., 340. p.

¹¹² Papp (szerk. 2015) i.m. 326. p. 1532. lábjegyzet.

¹¹³ Papp (szerk. 2015) i.m. 369-371. pp.

¹¹⁴ Papp (szerk. 2015) i.m. 335. p.

¹¹⁵ Papp (szerk. 2015) i.m. 330. p., 344. p., 376. p.

¹¹⁶ 1666/2013. (IX. 23.) Kormányhatározat a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti stratégia elfogadásáról és a végrehajtásával összefüggő feladatokról 2.1.